

Türkiye’de Eğitimcilerin Çokkültürlülüğe İlişkin Tutumları: Altı Farklı Saha Araştırmasının Değerlendirmesi

Fatma Ceyda TANRIVERDİ*

Özet

Günümüzde ulus devlet yapıları ve bu yapıların, farklılıkları birarada tutma konusunda yaşadığı problemler sıkça dile gelmektedir. Türkiye de dahil olmak üzere birçok ulus devlet kendi içerisinde bulunan farklı unsurları da kapsayan politikalar ve vatandaşlık tanımları oluşturmaya çalışmaktadır. Küreselleşme ve ulus devlet kavramları etrafında şekillenen çokkültürlülük tartışmaları özellikle son yıllarda, sosyal bilimcileri çokkültürlülük konusunda çalışmaya yöneltmiştir.

Çokkültürlülük tartışmaları birçok farklı perspektiften tartışılırken, bu çalışmada öncelikle çokkültürlülük kavramı kısaca tanımlanıp ardından çokkültürlü eğitim üzerinde durulacaktır. Türkiye’de öğretmen ve idarecilerin çokkültürlülüğe karşı tutumlarını incelemiş 6 farklı akademik çalışmayı özetleyerek, genel hatlarıyla bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim, öğretmenler.

Educators’ Attitudes Toward Multiculturalism in Turkey: Evaluation of Six Different Field Research

Abstract

Today, nation states structures and the ırcısis about keep ing the different groups to gether in the society, are commonly discussed. Including Turkey, numbers of nation states are trying to constitute citizenship definitions and politics that embrace all the different pieces of the society. Discussions about multiculturalism, which is shaped by the discussions on the terms; globalization and nation state, encouraged numbers of social scientist to study about multiculturalism.

*Arş.Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalı.

Multiculturalism is discussed by using numbers of different perspectives. That article focuses on the relationship between multiculturalism and education in Turkey. First, the definition of multiculturalism will be mentioned. After that, teachers' attitudes toward multiculturalism will be discussed by using 6 different field researches that were applied on teachers in different regions and schools.

Keywords: Multiculturalism, multicultural education, teachers.

Giriş

Birçok ulus devlet bugün “azınlık” talepleri ve sorunlarıyla karşı karşıyadır. Türkiye’de sosyal bilim alanında, uzun zamandan beri iç içe olunan “alt-kimlik, üst-kimlik, azınlık hakları, Kürt meselesi” söylemlerine oldukça aşinayız. Günümüzde bu tartışmalar “sosyal vatandaşlık” söylemleriyle ve demokratik açılımlar ile ilerliyor görünmektedir. Konunun özünde yatan mesele, aynı toprak parçasında yaşayan farklı etnik grupların, eşit hak ve özgürlüklere sahip olması yada olamamasıdır. Geçmişten günümüze sayısız farklı etnik ve dini topluluğu barındıran bu coğrafya, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile girdiği yeni dönemde, farklı unsurları kapsama ve şemsiyesinin altında toplama konusunda sorunlar yaşadığı herkes tarafından kabul edilmektedir.

Bireyin ve vatandaşın yetiştirilip şekillendirildiği en önemli kurumların başında eğitim gelmektedir. Eğitim sisteminin çokkültürlü yaklaşımı benimsemiş olması ya da olmaması, o coğrafyada farklılıkların birarada yaşama pratiğini doğrudan etkilemekte ve şekillendirmektedir. Fakat eğitim sisteminin çokkültürlülüğe uygunluğu bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Eğitim ve çokkültürlülük konusu, bu çalışma için, 6 farklı ilde eğitimcilere uygulanmış ve onların tutumlarını saptamaya çalışmış 6 akademik çalışma ile sınırlandırılmıştır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde genel hatlarıyla çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim tanımlanacak ve ardından eğitimcilerin çokkültürlülük tutumlarını ortaya koyan çalışmaların tespitlerine yer verilecektir.

Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitim

“Çokkültürlülük, toplumsal gerçekliği tanımlayan bir olgu olmasının aksine, kültürel çoğulculuk ilkesi ile beraber işleyen ve özgürlük, hoşgörü, bireysel farklılıklara saygı ilkeleri üzerinde modellenmiş bir düşüncedir. Resmi ideolojiye dönüştüğü durumlarda ise ülke birliği, refah, toplumsal uyum gibi unsurlara dayanan fikirler ve idealler bütünü olarak ele alınmaktadır” (Erzurumlu, 2008;24). Farklı kültürlerin ayrıcalık olmaksızın birarada yaşamasını ifade eden çokkültürlülük (Kymlicka 1998, 2001;

Parekh, 2002) birçok farklı tanıma sahiptir. Tek bir tanım ya da açıklamadan bahsetmemiz mümkün değildir. Fakat kesin bir dille söyleyebiliriz ki, “çokkültürlülük tezi, ulusalcılığı aşan bir tasarımdır. Çünkü ulusta bu unsurların bir ekseninde toplanıp bir birlik oluşturduğu, mevcut insan birlikteliğini homojenleştirdiği düşünülüyordu” (Bağlı ve Özense, 2005; 41). Ulus devletlerin yaşadığı krizlerin temelinde de bu homojenleştirme süreci yatmaktadır.

Özense’ in (2012) belirttiği gibi, bir toplumun çokkültürlü olması, sadece o toplumun üyeleri arasında gelenekler, adetler, değerler vb. açısından bir farklılıklar olması değil, aynı zamanda farklı kültürlere mensup olmaları hasebiyle, benimsenen, kendilerini bağlı gördükleri, uymakla yükümlü hissettikleri etik değerler ve dolayısıyla inandıkları bu değerlerle uyumlu olarak gerçekleşmesini arzuladıkları adalet anlayışları arasında bir farklılığın bulunduğu anlamına gelmektedir (s.60). Anık (2012) çokkültürlülüğü tanımlandıktan sonra çokkültürlülük ile çokkültürcülük arasında bir ayırım yapmaktadır. Ona göre “günümüzdeki hemen her toplumun çokkültürlü bir yapı taşımasına karşın bu durum söz konusu toplumların politik çokkültürlülüğü benimsedikleri anlamına gelmemektedir. Çokkültürlülük ile çokkültürcülük arasındaki temel farklılık da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çokkültürlülük tasvir etmeye yönelik bir kavramken, çokkültürcülük normatif bir terim niteliği taşımaktadır” (s.76). Bu ayırım, çokkültürlülüğü bir durum tespiti olarak tanımlarken, çokkültürcülüğü bu durumu eşitlik ilkesi çerçevesindedüzenleyen politikalar olarak betimlemektedir. Yani çokkültürcülük, çokkültürlülüğü kapsamakta ve onun üzerine kurulmaktadır.

Özetle çokkültürlülük bir toplumda var olan farklılıkların birarada eşit şartlarda yaşayabilme imkanını temsil etmektedir. Bu bağlamda, toplumda var olan en önemli kurumlardan biri olan eğitimde çokkültürlülüğün anlaşılması, benimsenmesi ve sorunsuz işleyişi için kritik öneme sahiptir. “Eğitim sisteminin farklı kültürleri yansıtmaya gerektiği düşüncesi, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra Batı ülkelerinde daha yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Kanada, ABD ve İngiltere gibi ülkeler, çok kültürlü politikalar geliştirmiş ve bunları eğitim sistemlerine dâhil etmişlerdir” (Söylemez ve Kaya, 2014; 143). Hem eğitim sisteminin çokkültürlülüğe uygun olması hem de eğitimcilerin çokkültürlülüğe karşı tutumları büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple çokkültürlü eğitim (Banks, 1993, 2009; Bennet, 2001; Gay, 2000; Pang, 2001) son dönemde sıkça tartışılmaya başlanmıştır. “Çokkültürlü eğitim, çok kültürlülük politikalarının eğitimde yer almasını savunan düşünce ve yaklaşımları ifade eder ve dayanağını çeşitli demokratik ve epistemik temellerden alır. Çokkültürlü eğitimin temeli bilginin doğasından insan hakları anlayışına,

küresel eğitim, farklılık ve çoğulculuk gibi etik ve demokratik değerlere dayanmaktadır” (Yazıcı ve diğerleri, 2009; 231). Çokkültürlü eğitimin kritik hedeflerinden biri, bireylerin başka kültürlerin perspektifinden bakabilmelerini, kendilerini daha iyi anlayabilmelerini sağlamaktır. Çokkültürlü eğitim önce tanıma ve anlamanın, devamında da saygının geldiğini varsayar (Banks, 2013). Ayrıca, çokkültürlü eğitim belli bir etnisiteye veya cinsiyete özgü bir hareket değildir; “fakat son on yıl boyunca büyük mimarları tarafından tanımlandığı ve kavramsallaştırıldığı gibi derin sorunları olan ve etnik olarak kutuplaşmış ülkede ve dünyada tüm öğrencilere bilgili, önemseyen ve aktif vatandaşlar olmaları için yetki vermek için tasarlanan bir harekettir” (Banks, 2013; 10). Bu sebeple çokkültürlülük veya çokkültürlü eğitim yaklaşımlarını ayrıştırıcı ya da kutuplaştırıcı olarak nitelendirmek, içeriklerini ve amaçlarını doğru kavrayamamaktan kaynaklanmaktadır.

Okul öğrenimi boyunca gerçekleşen kazanımların da öğretmenler aracılığı ile sağlandığı düşünüldüğünde, öğrencilerin çokkültürlülük algılarını geliştirmede, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin destekleri gerekmektedir (Kaya ve Aydın, 2014). “Bu bağlamda farklı kültürlere duyarlı bireylerin yetiştirilebilmesi için öncelikle öğretmenlerin kültürlerarası duyarlılığa sahip olması gerekmektedir” (Yılmaz ve Göçen, 2013; 376). Farklılıkları ve farklılıkların birarada yaşayabilmesi meselesini, doğru ve yeterli düzeyde kavramış öğretmen ve diğer eğitimciler, yeni nesiller ile beraber bu sorunun azalmasına ve belki ortadan kalkmasına en büyük katkıyı yapacaklardır.

Eğitimcilerin çokkültürlülüğe yönelik tutumlarının önemini vurguladıktan sonra, sıradaki bölüm, konuya ilişkin 6 farklı araştırmanın sonuçlarını özetleyecektir.

Eğitimcilerin Çokkültürlülüğe Karşı Tutumları

İlk olarak Yazıcı, Başol ve Toprak’ın (2009) araştırmasına yer vermek faydalı olacaktır. Çünkü çalışmaları, Jojeph G. Ponterotto (1998) önderliğinde bir grup araştırmacı tarafından geliştirilen, Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutum Ölçeğinin (ÖÇTÖ) Türkçeye uyarlamasını yaparak geçerlik ve güvenilirliğini test etmiştir ve bahsedeceğimiz diğer çalışmalarda da kullanılacak ölçeği ortaya koymuşlardır.

Tokat İli

Çalışma Tokat ili ve ilçelerinde görev yapan tesadüfi örneklemeyle seçilmiş farklı branşlardaki 135’i kadın 280’i erkek toplam 415 öğretmene uygulanmıştır. Çalışmada “Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin

tutumlarında cinsiyet, branş, mezun olunan okul, kıdem, görev yaptıkları okulun bulunduğu yer ve önceki eğitimlerinin geçtiği yerleşim biriminin kültürel yapısına göre çeşitli değişkenler açısından bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır” (s.229). Edinilen sonuçlara göre;

*mezun olunan fakülte

*branş

*kıdem

*görevyaptıkları okulun eğitim kademesi

*eğitim yaşantılarının geçtiği yerin kültürel yapısına göre anlamlı farklar olduğu gözlenmiştir. Yazıcı ve diğerleri bu durumu Türk öğretmenleri arasında da çokkültürlü eğitime ilişkin belli bir algılama farklılığının ve farkındalığın olduğunu gösterdiği şeklinde yorumlamışlardır (s.239). Çalışmada araştırmacıların vardığı bazı ilginç sonuçlar da göze çarpmaktadır. Örneğin, yaptıkları yüz yüze görüşmelerde bazı sınıf öğretmenlerinin, öğrencilerin kültürel farklılıklarının bilincinde olmadıklarını gözlediklerini belirttikeler. Ayrıca araştırmacılar, kimi öğretmenlerin sınıflarındaki tüm öğrencilerin “aynı” veya “farksız” olduklarını ve onları “aynı” olarak gördüklerini belirttiklerini ve bu nedenle öğretmenlerin farklılık ve çokkültürlülük bilinci ve eğitimi konusunda bilgilendirilme ihtiyacında olduklarını ifade etmişlerdir. (s.239). Son olarak, bir diğer önemli tespit de, araştırmacıların öğretmenlerin çokkültürlüğü tam anlamıyla anlamamış olabileceklerini belirtmiş olmalarıdır. Araştırmacılar, çokkültürlü eğitim konusundaki en önemli önyargı veya bilgi eksikliğinin, onu sadece etnik sorunlarla ilişkili bir konu olarak görülmesi olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler tarafından da çokkültürlü eğitimin; kültür, din, sosyal grup ve cinsiyet farklılığından kaynaklanan boyutlarının farkında olunmadığını, daha çok etnik boyutunun bilindiğini belirtmişlerdir (s.231).

Kocaeli İli

Soner Polat’ın (2012) çalışması2009-2010 eğitim öğretim yılında Kocaeli ilinde kamuya ait okullarda kadrolu olarak ilk defa atanan okul müdürlerine uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre okul müdürleri genel olarak çokkültürlülüğe karşı olumlu bir tutum içerisindeyler. Fakat Polat’ın tespitine göre okul müdürleri çokkültürlülükle ilgili bilgi ve çokkültürlülüğün engelleri kaldırmak için davranışa nazaran, çokkültürlülüğün konularına daha fazla ilgilidirler (s.339). Ayrıca Polat, okul müdürlerinin çokkültürlülüğün bileşenlerinden dinsel/mezhepsel, siyasi/ideolojik ve kültürel farklılıkların bilgisine sahip olduklarını; bu farklılıklarla ilgilenmekte ve bu konulardaki sorunları çözmek için davranışa geçme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Buna karşılık cinsel yönelim farklılıkları, cinsiyet ayrımcılığı ve irksal/etnik farklılıklarla, çokkültürlülüğün diğer bileşenlerine göre daha az

ilgilenmekte ve bu tür sorunları çözmek için daha az girişimde bulunma eğiliminin deolduklarını vurgulamaktadır (s.339). Son olarak araştırmanın sonuçlarına göre, cinsiyet ve yaş, müdürlerin çokkültürlülüğe ilişkin tutumlarında anlamlı fark yaratmazken, kıdem çokkültürlülüğe ilişkin tutumlarda anlamlı bir fark yaratmıştır. Bir başka deyişle kıdem arttıkça, çokkültürlülüğe ilişkin tutumda düşme gözlenmiştir (s.334).

Kastamonu İli

Abdülkadir Çekin (2013) din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime karşı tutumlarını incelemiştir. Çalışmada, 2013-2014 öğretim yılında Kastamonu il merkezindeki eğitim kurumlarında görev yapan 78 din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni ile çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda, cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı, fakat

*görev kademesi

*eğitim durumu

*mezuniyet

*kıdem gibi değişkenlerin anlamlı farklılaşmalar oluşturduğu tespit edilmiştir (s.241). Çekin elde ettiği sonuçları şu şekilde listelemiştir;

- 1- İstatistiksel olarak, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerinin çokkültürlü eğitime karşı olumlu bir tutum içerisinde olduğunu göstermiştir.
- 2- Cinsiyet değişkeninin, öğretmenlerin tutum seviyesinde bir farklılığa yol açmadığı görülmüştür.
- 3- İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı tutumlarının, liselerde görev yapan öğretmenlerden daha olumlu olduğu görülmüştür.
- 4- Lisansüstü eğitim yapmış öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı tutumlarının, lisans mezunu olanlara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.
- 5- Tutumların olumluluğuna göre bir sıralama yapıldığında, ilahiyat fakültesi mezunu öğretmenlerin en düşük, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği mezunu öğretmenlerin orta ve diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin de en olumlu tutum seviyesine sahip oldukları tespit edilmiştir.
- 6- 1-10 yıldır öğretmenlik yapanların tutumlarının, 21-30 yıldır öğretmenlik yapanlara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir.

Çankırı İli

Murat Özdemir ve Kemal Dil (2013) tarafından yapılan araştırmanın amacı, resmi liselerde görev yapan öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumlarını ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumlarının bazı demografik değişkenlerine göre fark gösterip göstermediği incelemek olarak belirtilmiştir. Araştırmaya Çankırı ili merkez ilçesinde bulunan 10 resmi lisede görev yapan 204 öğretmen katılmıştır. “Şu sorulara yanıt aranmıştır: (1) devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çokkültürlü eğitim tutumları; cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, sendika üyeliği, mezun olunan fakülte ve mesleki kıdem değişkenlerinde nasıl bir dağılım göstermektedir ve (2) öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları, anılan bu değişkenler bakımından fark göstermekte midir?” (s.222). Elde edilen sonuçlara göre cinsiyet değişkeninin bir farka yol açmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca kıdem faktörünün de yine bir farka sebep olmadığı gözlenmiştir. Çekin (2013)’in de tespit ettiği gibi, benzer şekilde, Çankırı’da yapılan çalışma da öğretmenlerin mezun oldukları fakültelerin, tutumlar üzerinde bir fark yarattığını ortaya koymaktadır. Sonuçlara göre, katılımcılardan eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi mezun olanların çokkültürlü eğitim tutumlarının, teknik eğitim fakültesinden mezun olanlara göre daha olumlu olduğu tespit edilmiştir (s.228). Genel olarak bu çalışma da, öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı olumlu sayılabilecek bir tutuma sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Diyarbakır İli Öğretmen Adayları

Fatih Yılmaz ve Selin Gökçen (2013) de sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık hakkındaki görüşlerini çalışmalarında incelemişlerdir. Diğer çalışmalardan farklı olarak, bu çalışma öğretmen adayı öğrenciler ile yapılmıştır. Araştırmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim türü ve yerleşim birimi değişkenlerine göre incelemek olarak belirlenmiş ve 2012-2013 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde öğrenim gören 404 sınıf öğretmeni adayı ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Cevap aranan sorular;

“Cinsiyetlerine göre sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleri hakkındaki görüşleri arasında anlamlı fark var mıdır?

Sınıf düzeylerine göre sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleri hakkındaki görüşleri arasında anlamlı fark var mıdır?

Öğrenim türlerine göre sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleri hakkındaki görüşleri arasında anlamlı fark var mıdır?

Yerleşim birimlerine göre sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeyleri hakkındaki görüşleri arasında anlamlı fark var mıdır?" (s.377) olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sonunda elde edilen verilere göre, cinsiyet değişkeni tutumlarda bir farklılığa yol açmamış, fakat 3. ve 4. sınıf öğrencilerini duyarlılık düzeyinin 1. ve 2. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Göze çarpan sonuçlardan biri de öğrenim türüne göre gözlemlenen farklılıktır. Birinci öğretim öğrencilerin duyarlılık puan ortalamaları, ikinci öğretim öğrencilerine göre daha yüksek çıkmıştır. Bir diğer sonuç da, öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim biriminin büyüklüğü ve gelişmişliği ile doğru orantılı olarak, duyarlılık düzeylerinin de arttığının tespit edilmesidir.

Diyarbakır İli Öğretmenler

Mikail Söylemez ve Yeliz Kaya'ya (2014) ait çalışma, Diyarbakır ilindeki öğretmenlerin çokkültürlü eğitim alanındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla, ilde öğretmenlik yapan 426 sınıf, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmenlerine uygulanarak yapılmıştır. "İlköğretim okullarında görev yapan Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim hakkındaki görüşleri nasıldır? İlköğretim okullarında görev yapan Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim hakkındaki görüşleri branş, etnik köken, dini inanç, evde konuşulan dil, ve hizmet yılı değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?" (s. 133) sorularına cevap aranan çalışmanın sonuçları ise şöyledir;

- Öncelikle, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir bölümü, çokkültürlülük konusunda olumlu kanaatler taşımakta, çokkültürlü eğitimi desteklemekte ve anadilde eğitimi savunmaktadır.
- Çokkültürlü eğitim hakkındaki düşünceleri en olumlu grubun, çoğunluğunu Kürt-Zaza kökenli öğretmenlerin oluşturduğu karma grup olduğu, bunu Kürt ve Zaza kökenli öğretmenlerin takip ettiği, daha sonra Arap kökenli öğretmenlerin geldiği, en olumsuz düşünceye sahip olan grubun Türk kökenli öğretmenler olduğu söylenebilir.
- Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim hakkındaki düşüncelerini dini inançları açısından incelediğimizde, en olumlu düşünen grubun inancını diğer olarak belirtenler ve Alevi olarak belirtenler olduğu görülmektedir.
- Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim konusunda kendilerini yeterli hissetmeleri alt boyutundaki verilere bakıldığında, öğretmenlerin kendilerini yeterli buldukları görülmektedir (s.144).

Çalışmanın Diyarbakır'da ve farklı etnik kökenli öğretmenlerle yapılmış olması, bu çalışmayı dikkat çekici kılan etkenlerdir. Sonuçlara baktığımızda, çokkültürlü eğitim ile ilgili en olumlu sonuçların 'Türk'ler dışındaki gruplardan çıkmış olması, çokkültürlü eğitimin nasıl tanımlandığı ya da bölgedeki öğretmenlerden tarafından nasıl algılandığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Günümüz ulus-devletlerinin farklılıkların birarada yaşaması konusunda karşılaştığı kriz, sosyal bilimcileri son yıllarda çokkültürlülük çalışmalarına yöneltmiştir. Birçok boyutu olan çokkültürlülük, bu çalışmada en önemli parçalarından biri olan eğitim açısından ele alındı. Bunu yaparken de, Diyarbakır, Kastamonu, Çankırı, Kocaeli ve Tokat illerinde eğitimcilerin çokkültürlülük ile ilgili tutumlarını ölçen 6 farklı araştırmanın verileri özetlenmiştir.

Sonuçlarını değerlendirdiğimiz saha araştırmalarının hepsi, genel olarak, eğitimcilerin çokkültürlülüğe ve çokkültürlü eğitime karşı tutumlarının olumlu olduğunu belirtmektedir. Bu genel tespitten ayrı olarak, her bir çalışma farklı detaylara da yer vermektedir. Yazıcı ve arkadaşlarının (2009) çalışması, çokkültürlülüğe karşı tutumların mezun olunan fakülte, kıdem, branş ve eğitim gördükleri yerleşim yerine farklılıklar gösterdiğini belirtmektedir. Polat'ın (2012) çalışması da yine benzer bir tespit ortaya koymakta ve kıdem etkisine değinmektedir. Ona göre de kıdem arttıkça, çokkültürlülüğe karşı tutumun olumsuzlaşması söz konusudur. Çekin' in (2013) elde ettiği sonuçlar da eğitimcilerin hizmet süresi arttıkça, çokkültürlülüğe karşı tutumda olumluluk seviyesini düşüğünü ortaya koymaktadır. Ayrıca mezun olunan fakültenin de tutumlar üzerindeki etkisini belirtilmektedir. Yalnızca, Özdemir ve Dil'in (2013) çalışması, kıdem değişkeninin çokkültürlü eğitim tutumları üzerinde bir etkisi olmadığını belirtmiştir. Tüm çalışmalardaki ortak nokta ise cinsiyet değişkeninin sonuçlar üzerinde bir etki yaratmamış olmasıdır. Çoğu çalışmanın tespit ettiği, kıdem ve çalışma yılının artması ile çokkültürlülüğe karşı tutumun olumsuzlaşması sonucu ise, yeni nesil eğitimcilerin konuya daha duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun sebebi, Türkiye'de son yıllarda, konunun daha fazla gündemde olması ve farkındalığın artmaya başlaması olarak değerlendirilebilir.

Ele almış olduğumuz saha araştırmalarının sonuçlarına göre dikkate değer birkaç tespit daha bulunmaktadır. Örneğin, öğretmenlerin çokkültürlülüğten tam olarak ne anladıkları ya da onu nasıl tanımladıkları

konusu yer yer soru işaretlerine yol açmaktadır. Çünkü araştırmalar gösteriyor ki öğretmenler çokkültürlülüğün kültürel, siyasi ve dinsel boyutlarını farkında olmalarına rağmen, cinsiyet, cinsellik ve etnik boyutları ile ilgili farkındalıkları düşük görünmektedir. Ayrıca, çokkültürlü eğitimin yer yer, “farklı etnik unsurlardan gelen öğrencilere eğitim vermek” olarak algılanması da söz konusudur. Diyarbakır’da yapılan çalışmada da çokkültürlü eğitime karşı en olumlu tutumların Kürt ve Zaza eğitimcilerden gelmesi ve onların bu olumlu tutumlarının ardında yatan sebebin de çokkültürlü eğitimi “anadilde eğitim” ile sınırlı olarak tanımlamalarından kaynaklanması da, sıkıntılı bir durum karşımızda durmaktadır.

Eğitimcilerin çokkültürlülüğe ve çokkültürlü eğitime karşı genel olarak olumlu tutumları umut vaat etse de, incelediğimiz çalışmalar gösteriyor ki eğitimcilerin çokkültürlülüğün bir bütün olarak ne ifade ettiğini, farklı boyutlarının neler olduğunu, sadece dil ve ırk ile sınırlı olmayıp her anlamdaki farklılığı kucaklayan bir kavram olduğunu fark etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, çokkültürlü eğitimin sadece farklılıkların eşit eğitim hakkına sahip olmaları değil, eğitim programı ve kurumları dahilinde farklılıklarla birarada barış içerisinde yaşamanın da öğretilmesi demek olduğunun da fark edilmesi gerekmektedir.

Araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlara göre, çokkültürlülüğe ilişkin tutumlar mezun olunan fakülte ve bransa göre de farklılık göstermektedir. Bu farklılığın sebeplerinin neler olduğu da ayrıca incelenmesi gereken bir konudur.

Çokkültürlü eğitim, devletin belirlediği eğitim politikaları ve müfredatıyla okullarda yaygınlaşacak fakat eğitimcilerin farkındalık ve bilinçlilik düzeyleri ile hayata geçebilecektir. Bu bağlamda, yapılan çalışmalar olumlu sonuçlar ortaya koysalar da, eğitimcilerin çokkültürlülük ile ilgili bilgi ve duyarlılık eksikliklerini de ortaya koymuşlardır. Bu sebeple, çokkültürlü eğitim çalışmalarına daha fazla önem verilmeli, kavramın nasıl anlaşıldığı ve yanlışlıkların nerelerde olduğu tespit edilerek, çözümleri için öneriler getirilmelidir. Gelecekteki, farklılıkların bir arada yaşaması tecrübesinin nasıl olacağı, gelecek nesilleri yetiştiren eğitimcilerin ellerinde bulunmaktadır. Bu sebeple onların konu ile ilgili farkındalık, bilgi ve duyarlılık seviyeleri kritik önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Ank, M. (2012), **Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi**, Açılım Kitap, İstanbul.
- Bağlı, M. & Özensel, E. (2005), **Çokkültürlü Vatandaşlık**, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.
- Banks, J. A. (1993),“Multicultural education: Characteristics and goals”, In J.A Banks & C.A.M.Banks (Eds.), **Multicultural education: Issues and perspectives** (pp. 2-26). Boston: Allyn Bacon.
- Banks, J. A. (Ed.). (2009), **The Routledge international companion to multicultural education**, New York: Routledge.
- Banks, J. A. (2013), **Çokkültürlü Eğitime Giriş** (Çev. Hasan Adın), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Bennett, C. (2001),“Genres of research in multicultural education”, **Review of Educational Research**,71(2), 171-217.
- Çekin, A. (2013), “Çokkültürlülük Ve Din Öğretimi: Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitime İlişkin Tutumları Çerçevesinde Bir Analiz”, **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic**,8/12: 241-248.
- Erzurumlu, S. (2008), **Çokkültürcülük Politikası Ve Kanada’da Çokkültürcülük**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Gay, G. (2000), **Culturallyres ponsivete aching: The ory, research, and practice**, New York: Teachers College Press.
- Kaya, İ. ve Aydın, H. (2014), **Çoğulculuk Çokkültürlü ve Çokdilli Eğitim**, Anı yayıncılık, Ankara.
- Kymlicka, W. (1998), **Çokkültürlü Yurttaşlık** (Çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Kymlicka, W. (2001), **Politics in the Vernacular**, Oxford University Press, UK.

Özdemir, M. & Dil, K. (2013), “Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumları: Çankırı İli Örneği”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 46/2: 215-232.

Özelsel, E. (2012), “Çokkültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Cilt:7, Sayı: 1.

Pang, V. O. (2001), **Multicultural Education: A caring centered, reflective approach**, New York: Mc Graw Hill.

Parekh, B. (2002), **Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek** (Çev. Bilge Tanrıseven), Phoenix Yayınları, Ankara.

Polat, Soner (2012), “Okul Müdürlerinin Çokkültürlü İlişkin Tutumları”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 42: 334-343.

Söylemez, M. & Kaya, Y. (2014), “Öğretmenlerin Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi: (Diyarbakır Örneği)”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11: 128-148.

Yazıcı, S., Başol, G., & Toprak, G. (2009), “Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlilik Ve Geçerlik Çalışması”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 37: 229-242.

Yılmaz, F. & Göçen, S. (2013), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılık Hakkındaki Görüşlerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 15: 373-392.